

"לא רואה את עצמי בסרט הזה":

פנטזיה ומציאות

בצפיית גברים בפורנוגרפיה

חיבור לשם קבלת התואר "דוקטור לפילוסופיה"

מאת

דן פולק

היחידה ללימודים בין תחומיים, התכנית ללימודי מגדר

הוגש לסנט של אוניברסיטת בר-אילן

"לא רואה את עצמי בסרט הזה":

פנטזיה ומציאות בצפיית גברים בפורנוגרפיה.

תקציר

צפייה בפורנוגרפיה הופכת נפוצה מאוד והשימוש בה הולך וגובר במהירות, ככל שהשימוש הופך זמין ונוח יותר (Cooper, 1998; Attwood & Smith, 2014). גם בקרב נשים הצפייה בפורנוגרפיה מתפשטת ומתרחבת, אך יותר גברים מנשים צופים בפורנוגרפיה, ובין הצופים, גברים צופים באופן אינטנסיבי יותר מנשים (למיש, ריב"ק ואלוני, 2009; מור 2012; הברון והברון, 2017). אפשר להסביר פער זה, למשל, בהרשאה החברתית לעונג מיני, הנחווית באופן שונה בקרב גברים ונשים (Hardy, 2004), או בעובדה שמרבית התסריטים הפורנוגרפיים הנפוצים מתאימים למאפיינים של תשוקה גברית ומיניות גברית (זיו, 2013).

שאלות המחקר: מחקר זה מונחה על ידי השאלה כיצד הצפייה בפורנוגרפיה נחווית על ידי גברים וכיצד גברים תופסים את ההשלכות של הצפייה על חייהם. מתוך כך נגזרו שאלות המחקר הבאות: 1. איך תופסים גברים את השפעת הפרקטיקות השונות לאוננות-צפייה בפורנוגרפיה ופנטזיה- על חייהם וזו על זו? 2. איך תופסים גברים הצופים בפורנוגרפיה באופן אינטנסיבי את התכנים הנצפים, על הסקאלה שבין דמיון למציאות? 3. אלו תפיסות מתקיימות אצל גברים הצופים בפורנוגרפיה באופן אינטנסיבי בנוגע למערכת יחסים זוגית מתמשכת? 4. איך מתקשרת הצפייה בפורנוגרפיה לתהליך כינון הגבריות?

שיטת המחקר: בהתאם לעקרונות המחקר האיכותני, המתבסס על החוויות הסובייקטיביות של המרואיינים ורואה בהם את בעלי הידע (Lincoln & Guba, 2000; Schwandt, 2000; Smith & Hodkinson, 2005; שקדי, 2014)¹ המרואיינים הם שהגדירו עצמם, על-פי החווייה הסובייקטיבית שלהם, כצופים אינטנסיביים בפורנוגרפיה. מחקרים רבים בחנו ובוחנים את הצפייה בפורנוגרפיה, ובעת האחרונה יותר מבעבר, אולם מחקרים מעטים בלבד נעשו ונעשים בשיטת המחקר האיכותני. במחקר השתתפו 25 גברים, שהתנדבו לראיון מובנה למחצה שנמשך כשעה וחצי. קולותיהם חושפים את הפרקטיקות, את התפיסות ואת עולמות התוכן, הרגש והחוייה של גברים רבים שצופים בפורנוגרפיה כדבר שבשגרה. מחקר זה נשען על מתודות המחקר האיכותני הקונסטרוקטיבי. המשמעות היא כי מתוך דברי המרואיינים חולצו, בשיטת "תיאוריה מעוגנת בשדה" (Glaser & Strauss 1974; Strauss & Corbin 1998), תימות שהפכו משמעותיות. הפעולה הפרשנית שלי כחוקר יצרה מן הידע שלהם, בשילוב הידע שלי ומחקרים של אחרים, ידע חדש.

¹ על סובייקטיביות כבסיס למחקר, ראה פירוט בפרק "שיטת המחקר", בעמ' 22.

25 המרואיינים, בני 21-53, גויסו באמצעות מודעה שפורסמה ברשת אינטרנטית חברתית², ובשיטת "כדור-שלג" (Deacon et al. 1999; Warren, 2002, p. 88), דרך רשימת התפוצה בדואר האלקטרוני שלי.

ממצאי המחקר:

המתאם והקשרים בין עולם הפנטזיה המינית לצפייה בפורנוגרפיה: נמצא כי גברים משתמשים בפרקטיקות שונות לאוננות, בהקשר לשימוש הנעשה בצפייה בפורנוגרפיה או/בפעולת פנטזיה. החשש שצפייה אינטנסיבית בפורנוגרפיה מצמצמת או אף מכחישה את היכולת לפנטז פנטזיה מינית מעוררת נמצא מוצדק רק בנוגע לחלק מן הגברים. אחרים תיארו שימוש בפנטזיה גם במקביל לצפייה בפורנוגרפיה, או שימוש לסירוגין בשני האופנים. מן התיאורים עלתה ונפרשה מניפה של 7 אופנויות שונות לאוננות - בליווי של צפייה בפורנוגרפיה בלבד, פנטזיה בלבד, ואפשרויות שילוב שונות ביניהן.

תפיסת התכנים הפורנוגרפיים כמציאות: התברר כי צופים בפורנוגרפיה תופסים את הפעילות המינית המוצגת בסרטונים כמציאותית, כדמיונית, או כממוקמת בנקודות שונות על פני הסקאלה שבין תצוגת מציאות לסרט דמיוני (מבוים). נמצא גם כי בין הצופים יש שמעדיפים באופן מכוון סוגות שנתפסות בעיניהם כמציאותיות יותר. הצורך בתפיסות השונות מתהווה, ככל הנראה, בעיקר מתוך הצורך ליהנות הנאה מינית מספקת מן הצפייה, הנאה שמושפעת גם ממידת המציאותיות שמייחסים הצופים לתוכן הנצפה. העדפה של סוגות הנתפסות כמציאותיות יותר מאחרות הוסברה גם בהקשר הנסיון של צופים מסויימים לנטרל ביקורת עצמית על הנאתם מצפייה בנשים מנוצלות.

תפיסות בנוגע לזוגיות: חלק מן המרואיינים תיארו את האתגר ליצור זוגיות המשמרת לאורך זמן קרבה רגשית והנאה מינית כמשימה בלתי אפשרית. בעבורם, זוגיות נתפסת כקשה ואף בלתי מושגת. מתוך כך, תוארו גם נסיונות מגוונים ל"פתרונות", חתרניים בחלקם, לקשיים בזוגיות ולהיעדרה בחייהם.

תהליך כינון גבריות בחסות הפורנוגרפיה: מרואיינים רבים סיפרו כי התחילו לצפות בפורנוגרפיה עם חבריהם, או בעידודם, ואף חוו את אביהם או/גברים מבוגרים אחרים כמעודדים לצפייה. נמצא כי חוויית החיברות לגבריות מתחזקת ומועצמת גם באמצעות הצפייה בפורנוגרפיה, ובעבור רבים הפורנוגרפיה מהווה מרכיב משמעותי בתהליך כינון המיניות הגברית, כחלק מכינון הגבריות. מחקר זה האיר את התנועה הדו-סיטרית: מחד גיסא – מרבית הפורנוגרפיה מיוצרת בעבור גברים ותסריטיה נוצרים בהתאם למה שנחשב כמאפיינים של מיניות גברית, ומאידך גיסא – הפורנוגרפיה "משחקת", תרתי משמע, תפקיד משמעותי בכינון הגבריות ובעיצוב המיניות הגברית. אצל נערים וגברים רבים הגבריות מתפוננת על יסודות של

² על הרשימה האינטרנטית, ראו בפרק "שיטת המחקר", בעמ' 25-26.

פיצול (למשל, בין החווייה הגופנית לחווייה הרגשית), ומתיאורי מרואיינים רבים נמצא כי צפייה אינטנסיבית בפורנוגרפיה עלולה לחזק ולהעמיק יסודות אלו.

עוד נמצא כי צפייה של גברים הומוסקסואלים בפורנוגרפיה עלולה להעמיק חוויות של פיצול ותיסכול -כשמתחילים לצפות בפורנוגרפיה הטרוסקסואלית, עם חברים, בעת שעדיין לא השלימו עם או הכריזו על נטייתם, ומאידך -כשמתחילים לצפות בפורנוגרפיה הומוסקסואלית- הצפייה מחזקת גם חוויות הרשאה לעצם היותם, מתוך שמנרמלת את המשיכה המיוחדת אותם.

סיכום: צפייה אינטנסיבית של גברים בפורנוגרפיה מתקשרת באופנים משמעותיים לפרקטיקות המשמשות אותם לאוננות, עם וללא פנטזיות במקביל לצפייה, לתפיסותיהם ביחס למציאות וביחס לזוגיות ולתהליכי כינון גבריות. תיאוריהם של המרואיינים מציירים תמונה מורכבת ומרתקת הנוגעת לחייהם של גברים רבים כיום, ורלוונטיים גם לחיי נשים - בנות-זוג, פרטנריות ליחסים מיניים ונשים בכלל. ניתן לומר כי כיום המדיה הפורנוגרפית והרגלי הצפייה בפורנוגרפיה מתכתבים עם התרבות והחברה באופנים מהותיים. לפיכך, גברים ונשים, חוקרים בתחומי הפסיכולוגיה והסוציולוגיה, מטפלים רגשיים, זוגיים ומיניים ומחנכים למיניות, ימצאו עניין בהעמקת ההיכרות עם ההקשרים הללו.